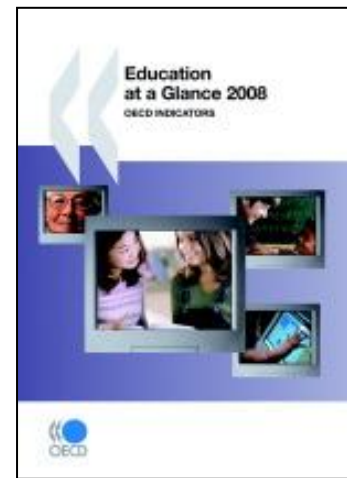

Education at a Glance 2008: OECD Indicators

Summary in Swedish

Utbildningsöversikt: OECD-indikatorer

Sammanfattning på svenska

- Utbildningsöversikten - Education at a Glance - är OECD:s årliga sammanställning av internationellt jämförbar utbildningsstatistik.
- I 2008 års utgåva kartläggs den fortsatta utbildningsexpansionen, som har lett till att i genomsnitt 57 procent av ungdomsgenerationen inom OECD-länderna genomgår postgymnasial utbildning.
- Utbildningssystemen ställs inför tillväxtens utmaningar. Internationella jämförelser och kunskaper om hur utbildningspolitiken fungerar på andra håll i världen bidrar till att länderna får perspektiv på den egna utbildningspolitiken.

Svåra val eller svåra tider - för hållbara strategier vid investering i de expanderande utbildningssystemen

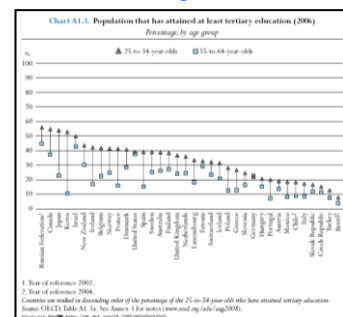
OECD-ländernas regeringar har stora ambitioner för utbildningssystemen, och vill att de ska växa både kvantitativt och kvalitativt. Statens budget har dock överallt stränga restriktioner, och utbildningen är fortsatt en offentlig angelägenhet. Har utbildningsfinansieringen kunnat tillgodose de extra krav som ställs och kommer den att kunna göra det i framtiden?

Kvantitativt fortsätter den decennielånga expansionen av utbildningsdeltagande och utexaminering - och det i en takt som överträffar många tidigare prognoser. I och med att gymnasieutbildningen numera har kommit nära nog hela ungdomsgenerationen till del i de flesta OECD-länderna, har den senaste expansionen skett inom postgymnasiala utbildningen (**indikator A3**). Medan 37 procent av en årsklass år 1995 gick vidare till utbildningsprogram på universitetsnivå, är denna andel numera genomsnittligt 57 procent för alla OECD-länder (**indikator A2**). Det är alltid vanskligt att förutspå framtiden på grundval av tidigare trender. Kommer den postgymnasiala utbildningens expansion att fortsätta i denna snabba takt, pådriven av en ständigt stigande efterfrågan efter högutbildade individer? Eller kommer den att plana ut och kommer inkomstskillnaderna att minska? I början av 1900-talet var det få personer som skulle ha kunnat förutspå att den högskoleförberedande gymnasieutbildningen i de nuvarande OECD-länderna i stort sett skulle omfatta hela årsklasser vid århundradets slut (**indikator C2**). Det är nu lika svårt att förutspå hur de postgymnasiala kompetenserna kommer att utvecklas vid slutet av 2000-talet.

Vad som står klart är att incitamenten att skaffa sig en postgymnasial utbildning är fortsatt starka, både på grund av högre löner och bättre anställningsutsikter (**indikatorerna A8, A9 och A10**). Därtill har arbetsmarknadens efterfrågan på högkvalificerade arbetstagare vuxit i betydande grad (**indikator A1**).

Om efterfrågan ska tillgodoses, samtidigt som kvaliteten bibehålls, är det oundvikligt att det skapas tryck på att bibehålla eller öka de nuvarande anslagen och att förbättra utbildningens kostnadseffektivitet. De senaste åren har det skett avsevärda höjningar av anslagsnivåerna i såväl absoluta tal som andelar av den offentliga budgeten. Totalsumman för utbildningsväsendet på alla utbildningsnivåer steg i alla OECD-länder under det senaste decenniet och med genomsnittliga 19 procent enbart mellan 2000 och 2005 (**indikator B3**). Vid slutet av 2005 lade OECD-länderna 6,1 procent av sin samlade BNP på utbildning, varav 86 procent kom från offentliga källor. Alla utom 7 av 28 OECD-länder satsade minst fem procent av BNP på utbildning (**indikator B2**). Ytterligare en indikation på regeringarnas höga ambitioner är att de offentliga utgifterna för utbildningsväsendet ökade med drygt en procentenhet från 1995 till 2005, räknat som andel av de

Grafik A1.3 Population med åtminstone postgymnasial utbildning (2006)

samlade offentliga utgifterna - från 11,9 procent till 13,2 procent 2005. Utbildningskostnaderna ökade minst lika snabbt som de offentliga utgifterna inom andra sektorer i alla länder utom Kanada, Frankrike, Ungern, Portugal och Schweiz (**indikator B4**).

Parallellt med ökningen av kostnaderna för utbildningsväsendet har det också förekommit ett sökande efter nya finansieringskällor för att klara den snabba ökningen av antalet studerande (särskilt på postgymnasial nivå) och stärka de resurser som står till utbildningsinstitutionernas förfogande (**indikator B3**). Även om 86 procent av kostnaderna för det samlade utbildningsväsendet fortfarande kommer från offentliga källor för samtliga utbildningsnivåer sammantagna, ökade de privata kostnaderna snabbare än de offentliga kostnaderna mellan 1995 och 2005 i nästan tre fjärdedelar av de granskade länderna. I några av dem är andelen privat finansiering av postgymnasiala utbildningsinstitutioner stor och den postgymnasiala utbildningen är inte främst en statlig angelägenhet. Då de offentliga och privata sektorerna delar på avkastningen från utbildningen, borde även kostnaderna och ansvaret för att utbildningarna anordnas delas mellan å ena sidan privata hushåll och företag och å andra sidan staten, åtminstone på den postgymnasiala utbildningsnivån (**indikator B3**).

Trots ansträngningar att öka investeringarna i utbildning, återstår dock frågan om resurserna har hållit jämna steg med de demografiska och strukturella förändringar som har ägt rum under det senaste decenniet. **Indikatorerna B1 och B2** visar att anslagen till grundskole- och gymnasieutbildningen steg snabbare än studerandeantalen i alla länderna mellan 1995 och 2005, och till och med snabbare än BNP per capita i mer än två tredjedelar av länderna. Även om kostnaderna per studerande på grundskole- och gymnasienivå genomsnittligt steg snabbare mellan 1995 och 2000 än mellan 2000 och 2005, steg de ändå med 30 procent eller mer i åtta OECD- och partnerländer under den sistnämnda perioden (**indikatorerna B1 och B2**). Till följd av detta har de tillgängliga resurserna per grundskole- och gymnasieelev ökat avsevärt under det senaste decenniet. I 23 av 30 OECD-länder kommer dessutom storleken av elevpopulationen mellan 5 och 14 års ålder att minska under de närmaste tio åren (**indikator A11 i Education 2006**), vilket betyder att resurserna per grundskole- och gymnasieelev skulle kunna fortsätta att växa, om de generella budgetramarna förblir stabila och därmed frigöra resurser som krävs för att förbättra studieprogrammets kvalitet och elevernas prestationer.

Emellertid är mönstret annorlunda på den postgymnasiala nivån. Mellan 1995 och 2005 minskade kostnaderna per postgymnasial studerande då antalet studerande ökade. Om antalet postgymnasiala studerande fortsätter att öka samtidigt som det finns ett ökat intresse att studera inom OECD området från studenter utanför OECD kan detta leda till ytterligare minskade resurser per student, särskilt i de länder där utländska studerande inte betalar hela kostnaden för sin utbildning (**indikator C3**). Om inte ytterligare resurser tillförs i vissa länder kan

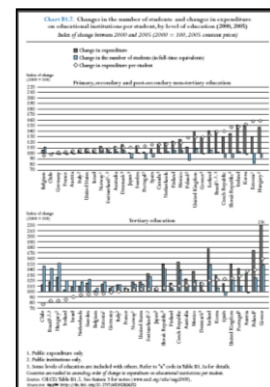
det även leda till ökande skillnader i resurser mellan utbildningsnivåer och mellan länder. År 2005 varierade anslagen per postgymnasial studerande med en faktor av 7, från 3 421 US-dollar i Ryska federationen till drygt 20 000 US-dollar i Schweiz och USA (**indikator B1**).

Svårigheterna att tillgodose ytterligare finansiella behov är påtagliga för postgymnasiala utbildningar. Investeringarna i utbildning måste bli mycket effektivare. OECD:s ekonomiavdelning gör bedömningen att det i genomsnitt för alla OECD-länderna finns en potential för att höja undervisningsresultaten med 22 procent samtidigt som man upprätthåller nuvarande resursnivåer (**indikator B7** i Education 2007). Detta ger en antydning om hur stor satsning som behövs för att utbildningsväsendet ska kunna ge sig självt en nystart och få bättre valuta för pengarna. Resultaten av PISA-testen har visat att effekten av investerade resurser med avseende på undervisningsresultaten i bästa fall är måttlig. Undervisningsresultat av hög kvalitet är således inte bara resultat av ökade ekonomiska resurser. 2008 års utgåva av utbildningsöversikten följer upp denna diskussion (**indikator B7**) ytterligare via en granskning av de policyval som länderna gör vid resursallokeringen. Exempelvis analyseras fördelningen av timmar som eleverna tillbringar i klassrummet, antalet år i skolan, lärarnas arbetstid, klassernas storlek (närmevärde) och lärarlöner (**indikatorerna C4, D1, D2, D3 och D4**). Analysen visar att länder med liknande kostnadsnivå har stora skillnader i hur dessa kostnader fördelas.

Det finns således inte något enkelt förhållande mellan de ekonomiska resurser som satsas på utbildning och elevernas prestationsnivå. I exempelvis, Korea och Luxemburg är lönekostnaderna per studerande (uttryckt som en procentandel av BNP per capita) mycket över OECD-genomsnittet (15,5 procent respektive 15,2 procent, jämfört med genomsnittet 10,9 procent). Samtidigt som man i Korea investerar resurserna till förmån för relativt höga lärarlöner och till priset av relativt stora klasser, är i Luxembourg den relativa lönekostnaden per elev högre än genomsnittet, vilket emellertid nästan helt beror på de mycket små klasserna (**indikator B7**). Alla länder måste analysera noga och skaffa sig bättre kunskaper om hur sådana val är relaterade till kostnaden för utbildningen och till utbildningsresultaten.

Analysen avslöjar också flera andra intressanta trender och samband. I länder med de lägsta lärarkostnaderna per elev på gymnasienivå (uttryckt som procentuell andel av BNP per capita) är anledningen vanligen jämförelsevis låga lönenivåer som andel av BNP per capita. Så är fallet på Island, i Irland, Norge, Polen, Slovakien och Sverige. Det främsta undantaget är Mexico, vars lärarlönekostnader i förhållande till BNP per capita ligger en bra bit över OECD-genomsnittet, något som där har uppvägs av större skolklasser (**indikator B7**).

Grafik B1.7 Förändringar i antalet studerande och förändringar med avseende på kostnaderna för utbildningsväsendet per studerande, per utbildningsnivå (2000, 2005)

Grafik B3.1 Andelen privata investeringar i utbildningsväsendet (2005)

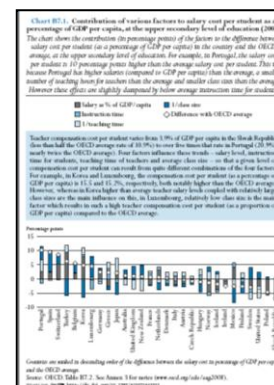
Återigen gäller att länder med stigande kostnader per studerande noggrant behöver granska hur pengarna utnyttjas.

På postgymnasial nivå skiljer sig finansieringsmönstren från grundskole- och gymnasieutbildningen. Till att börja med är användning av privata medel mycket vanligare än på grundskole- och gymnasienivåerna. Privat finansiering står i genomsnitt för 27 procent av totalkostnaderna; i Australien, Japan, USA och partnerlandet Israel står de för mer än 50 procent, och i Korea och partnerlandet Chile är andelen större än 75 procent (**indikator B3**). En delförklaring till de stora skillnaderna i fråga om finansieringen av postgymnasial utbildning är ländernas förmåga att å ena sidan uppnå balans mellan privat och offentlig finansiering, å andra sidan tillhandahålla olika former av offentliga subventioner till postgymnasiala institutioner. Några länder har funnit nya privata källor, några har ökat den offentliga finansieringen, samtidigt som de som varken gör det ena eller det andra får det allt svårare att förena expansion med kvalitet.

Hittills har de nordiska ländernas högre utbildning expanderat genom stora offentliga medel till den postgymnasiala utbildningen, som både innefattar stöd till institutioner och stöd till studerande och hushåll. Det betraktas som investeringar, som ger god utdelning för både individ och samhälle. Andra länder, t.ex. Australien, Canada, Japan, Korea, Nya Zeeland, Storbritannien och USA, har ökat andelen högskolestuderande genom att flytta över en del av den ekonomiska bördan på de studerande och deras familjer. I många av dessa länder fastställs undervisningsavgifterna av institutionerna (ofta med ett tak) och kan variera i enlighet med de studerandes arbetsmarknadsutsikter och förväntade lönenivåer efter avlagd examen (**indikator B5**). Dessa åtgärder kompletteras ofta med ekonomiskt stöd till studerande från socioekonomiskt missgynnade familjer, i form studielån och/eller stipendier samt förmånliga banklån som alla studerande kan söka. Så t.ex. kompletterar Australien och Nya Zeeland sina system med inkomstrelaterade lån för undervisningsavgifterna, som står till alla studerandes förfogande, med förmögenhetsprövat inkomststöd för levnadskostnader och stipendier som allmänt utbildningsstöd samt logistikostnader avsedda för studerande med mindre gynnad socio-ekonomisk bakgrund. Dessa åtgärder har motverkat social snedrekrytering till den postgymnasiala utbildningen.

I många europeiska länder har inte de offentliga investeringarna i universitet ökat i den utsträckning som krävs för att bibehålla de tidigare nivåerna på anslagen per studerande, men ändå inte tillåtit universiteten att ta ut undervisningsavgifter. Till följd därav förvärras institutionernas budgetproblem, vilket i sista hand kan äventyra utbildningsprogrammets kvalitet. En belysande jämförelse är att genomsnittskostnaderna per postgymnasial studerande i de flesta europeiska länder numera ligger en rejäl bit under nivån i USA. Låt vara att valen mellan större offentliga investeringar och en större andel privata pengar är svåra att göra, men att inte göra vare sig det ena eller

Grafik B7.1 Olika faktorer bidrag till lönekostnaderna per elev, uttryckta som procentuell andel av BNP per capita, på gymnasienivå (2004)

det andra inför kraven på mer och bättre postgymnasial utbildning synes ej längre vara något seriöst alternativ.

För framtidens utbildningssystem måste länderna använda en rad olika verktyg för att garantera att utbildningen blir tillräckligt finansierad. Fördelningen av de offentliga anslagen är en viktig fråga, men det behövs också en närmare granskning av hur mer av privat finansiering av högre utbildning kan åstadkommas. Länderna bör också analysera vilka områden som behöver prioriteras med avseende på kvalitetsförbättring samt på olika sätt att utnyttja resurserna effektivare. En utmaning i det avseendet är att åstadkomma detta samtidigt som jämlikheten främjas. Indikatorerna visar att i många länder kan barn till fäder med genomförd postgymnasial utbildning oftare förväntas befinna sig i postgymnasial utbildning jämfört med jämnåriga utan föräldrar med sådan utbildning. Det finns således ett behov av åtgärder för att stimulera en socialt breddad rekrytering till högre utbildning. Att stärka de offentliga anslagen och skapa en god balans mellan finansiellt stöd i form av studielån och stipendier kan vara ett sätt att förbättra jämlikheten med avseende på tillträdet till postgymnasial utbildning. En del analyser tyder på att stipendier kanske är effektivare än studielån för att uppmuntra studerande från missgynnade socio-ekonomiska miljöer att vidareutbilda sig, medan lån kan fungera bättre för övriga socialgrupper (**indikatorerna A7 och B5**).

Utöver effektivare resursfördelning krävs också förbättrade informations- och vägledningssystem för eleverna - så att de kan göra säkrare val mellan programmen på gymnasial och postgymnasial nivå, vilket kan påverka examinationsfrekvensen och mildra kostnadstrycket. I genomsnitt är det cirka 31 procent av de studerande som inte slutför de postgymnasiala studier som de har påbörjat i de 19 OECD-länder för vilka data är tillgängliga (**indikatorerna A3 och A4**).

Indikator A1 tyder också på att det behövs en anpassning av utbildningsprogram som leder till yrken med dålig prognos på arbetsmarknaden samt metoder för att möta de växande behoven av mänskliga resurser inom specifika sektorer. I OECD-länderna är andelen kvalificerade anställningstillfällen i ekonomin i regel större än den potentiella tillgången på individer med högre utbildning och kvalifikationer som motsvarar dessa jobb.

Att hantera utbildningssystemens tillväxt och utveckling så att rekryteringen breddas, kvaliteten stärks och kostnadseffektiviteten förbättras ställer oss inför svåra uppgifter, och länderna måste hitta sätt att lösa dem. Kunskapssamhället är här för att stanna, och kräver kompetenta, högkvalificerade och nytänkande medborgare. Den ökande rekryteringen till högre utbildning tyder på att unga människor och deras familjer har dragit rätt slutsatser. Även om ingen kan förutspå hur långt expansionen av den postgymnasiala utbildningen kommer att fortsätta, behöver länderna ändå hållbara finansieringssystem, med potential att klara ytterligare tillväxt av antalen studerande. Om inte så sker skulle kunskapssamhället kunna bli

en polariserad värld, befolkad av dem som har råd till utbildning och dem som inte har det.

Det innebär svåra men viktiga politiska val. Ett syfte med detta års utbildningsöversikt är att redogöra för hur sådana policyval görs i olika länder. Många fler analyser kommer att behöva göras för att man ska förstå hur vägval och utbildningspolitiska recept ger den effektivaste kombinationen i syfte att främja de studerandes inläring. Internationella jämförelser ger värdefulla verktyg för att underlätta detta. Med deras hjälp kan utbildningsansvariga skärskåda sina egna system via den utbildningspolitik som planeras, genomförs och slutförs på andra håll i världen. De visar också vad som är möjligt inom utbildningens område med avseende på kvalitet, tillgänglighet och effektivitet; och de främjar en djupare insikt i hur olika utbildningssystem i andra länder hanterar likartade problem.

Vidare besvarar 2008 års utbildningsöversikt följande frågor:

- Vad kan femtonåringar om naturvetenskap ? (**indikator A5**)
- Vilka är föräldrarnas uppfattningar om skola och naturvetenskapsstudier? (**indikator A6**)
- Påverkar föräldrarnas socio- ekonomiska status de studerandes benägenhet att skaffa sig högre utbildning ? (**indikator A7**)
- På vilka typer av resurser och tjänster satsas utbildningsanslagen? (**indikator B6**)
- Hur dominerande är de yrkesinriktade programmen ? (**indikator C1**)
- Deltar vuxna i vidareutbildning på arbetet ? (**indikator C5**)
- Hur används utvärdering och bedömningar i utbildningssystemen ? (**indikator D5**) och, slutligen
- På vilken nivå fattas besluten inom utbildningssystemen ? (**indikator D6**)

OECD kommer att fortsätta att jämföra den internationella utvecklingen av policyrelevanta trender med full kraft, inte bara på de områden där analyser f.n. redan är genomförda, utan även på de områden där avsevärda satsningar fortfarande behövs vad gäller begreppsmässigt och annat utvecklingsarbete. Lanseringen av OECD Teaching and Learning International Survey (TALIS), som utgör ett principiellt genombrott såväl begreppsmässigt som metodologiskt, vidareutvecklingen av OECD:s Programme for International Student Assessment (PISA) och dess utvidgning genom OECD:s Programme for the International Assessment of Adult Competencies (PIAAC) samt inledningen av arbetet på utforskningen av utfallen av högre utbildning (AHELO) kommer att vara viktiga steg i den riktningen.

Den oavkortade publikationen kan läsas på www.oecd.org/edu/eag2008

Det här sammandraget innehåller **StatLinks**, en tjänst som levererar Excel™ - filer från den utskrivna sidan!

© OECD 2008

Denna sammanfattning är inte en officiell OECD-översättning.

Reproduktion av denna sammanfattning är tillåten, om OECD:s upphovsrätt och publikationens titel på originalspråket nämns.

Flerspråkliga sammanfattningar är översatta utdrag ur OECD-publikationer, som ursprungligen publicerats på engelska och franska. De kan beställas gratis från OECD:s nätbokhandel www.oecd.org/bookshop/

Närmare upplysningar lämnas av *OECD Rights and Translation unit*,
Public Affairs and Communications Directorate: rights@oecd.org or by fax: +33 (0)1 45 24 99 30
OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, F-75116 Paris, Frankrike

Besök vår webbplats www.oecd.org/rights/

